

***Habecardium tenuisulcatum* (Nyst, 1836) op Texel aangespoeld**

Gerhard C. Cadée¹ en Martin C. Cadée²

Souwie Duinker (Den Hoorn, Texel) vond voorjaar 2011 op de Hors op Texel (Paal 7) een sterk afgesleten schelp (Fig. 1), waarvan zij zich meteen realiseerde dat het iets bijzonders was. Zij vroeg Arthur Oosterbaan (Ecomare) of deze wist welke soort het was en die liet hem weer zien aan Gerhard. Beiden konden er niet uitkomen, maar Martin suggereerde dat het wel eens de laat-oligocene *Habecardium tenuisulcatum* zou kunnen zijn. *Cardium* specialist Jan Johan ter Poorten bevestigde deze determinatie (pers. comm. 7-7-2011). Alhoewel een flink stuk van de onder- en de laterale tanden verdwenen zijn is de dikschalige schelp en de brede slotplaat heel specifiek.

Volgens de onvolprezen 'Fossielenatlas' (Wesselingh & Moerdijk, 2010: p. 208) komt deze zeer dikschalige laat-eocene en oligocene schelp een enkele maal, meest als

fragmenten, in pleistocene fluvio-glaciale afzettingen voor in oostelijk Nederland. Sinnema-Bloemen (1977) geeft hiervoor de vindplaatsen Oosterbeek (9 exemplaren), De Steeg (3 exemplaren), Teuge (2 exemplaren), en 1 exemplaar van Amersfoort, Lochem, Deventer, Rhenen, en Ulft. Janssen (1978) noemt nog 3 exemplaren van Dinxperlo. Verder zijn er strandvondsten (steeds één exemplaar) van Cadzand, Vlissingen (sluisput) en de Maasvlakte bekend (Ter Poorten, 2003; Wesselingh & Moerdijk, 2010). Voor deze strandvondsten neemt men aan dat de Rijn ze uit het Duitse achterland heeft meegenomen. Uit dezelfde Chattien afzettingen is *Dentalium* cf. *geminatum* Goldfuss, 1841 in Nederlands strandmateriaal terecht gekomen (Cadée & Wesselingh, 2005; Wesselingh & Moerdijk, 2010: p. 291). Bij Düsseldorf heeft de Rijn veel laat-oligoceen (Chattien, Grafenberger Sande) materiaal geërodeerd waarin deze soort algemeen is. Alhoewel de Rijn een noordelijker loop had voor hij door de Saalien ijskap naar het westen werd afgebogen is het de vraag of hij voldoende sterk stroomde om zo'n groot schelpfragment tot Texel te vervoeren.

Voor het eerder gevonden materiaal van *Habecardium* uit fluvio-glaciale afzettingen in oostelijk Nederland neemt Tom Meijer, die wij om raad vroegen (pers. comm. 20-7-2011), aan dat het niet om Rijnafzettingen gaat maar om smeltwater afzettingen. Een dergelijke verklaring gaf hij ook voor miocene schelpen die hij aantrof in gestuwde pleistocene afzettingen bij Wageningen (Meijer, 1991). Janssen (1978) publiceerde een lange lijst van tertiaire mollusken afkomstig uit fluvio-glaciale afzettingen in Dinxperlo. Sinnema-Bloemen (1977) geeft een uitgebreid overzicht van tertiaire mollusken uit fluvio-glaciale afzettingen in vooral Oost-Nederland. In het Pleistoceen geërodeerde tertiaire lagen in het Nederlands Duitse grensgebied zouden de oorsprong kunnen zijn van de geremaniëerde laat-oligocene mollusken. Smeltwaterstromen volgden tijdens het Saalien naar het westen stromend de rand van de ijskap.

Fig. 1 *Habecardium tenuisulcatum*, Souwie Duinkers exemplaar gevonden op de Hors van Texel, nu opgenomen in de collecties van EcoMare, de Koog.

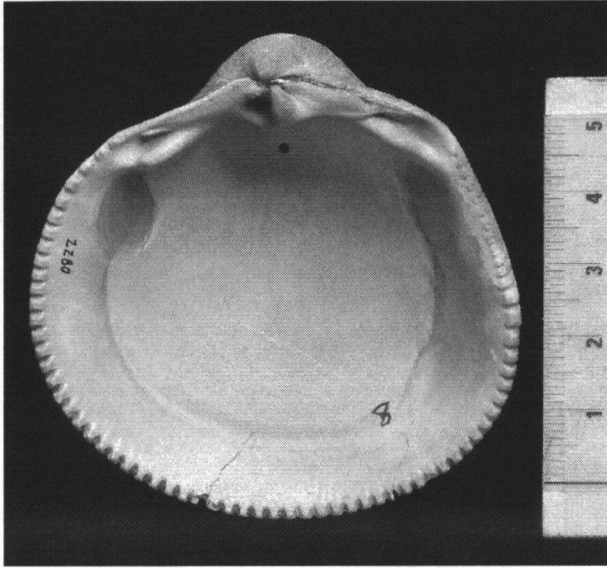

Fig. 2 *Habecardium tenuisulcatum*, Laat-Oligoceen, Rheinberg, Duisburg. Collectie en foto Jan Johan ter Poorten.

Ook tijdens de ijstijd hiervoor, het Elsterien, is veel tertiair materiaal geërodeerd en terecht gekomen in diepe tunnel-dalen in Noord-Nederland. Het gaat hierbij voornamelijk om pliocene en miocene mollusken maar veel zeldzamer ook om oligocene aldus Tom Meijer (pers. comm. 20-7-2011). Smeltwaterstromen langs de ijsrand zullen door de nabijheid van grote hoeveelheden smeltend ijs periodiek zeer krachtig zijn geweest, ze voerden langs gebieden met de geschikte erodeerbare afzettingen en stroomden in de juiste richting.

Texel is nu de noordelijkste vindplaats van *Habecardium tenuisulcatum* in Nederland. Hoe precies deze laat-oligocene schelp hier kwam valt niet te achterhalen. Dat de schelp flink afgesleten is wijst wel op een bewogen geschiedenis. Smeltwaterstromen zullen hem uit Nederlands-Duitse laat-oligocene afzettingen hebben meegenomen naar Texel. Erosie van deze fluvio-glaciale afzettingen hebben hem op de Hors doen terecht komen.

Wij zijn Jan Johan ter Poorten zeer erkentelijk voor zijn verificatie van Martins determinatie en de foto van een goed geconserveerd exemplaar uit zijn collectie, Tom Meijer voor zijn hulp bij het verklaren hoe deze schelp op Texel terecht kan zijn gekomen en last but not least Souwie Duinker voor het oprapen van deze bijzondere schelp!

Literatuur

- Cadée, G.C. & F.P. Wesselingh, 2005. Van levend schelpdier naar fossiele schelp: tafonomie van Nederlandse strandschelpen. *Spirula* 343: 36-52. In 2009 bijgewerkt tot *Informatieblad Nederlands Malacologische Vereniging* 13: 1-20. (Pdf-versie).
- Janssen, A.W., 1978. Reworked fossils (mainly molluscs) from a fluvio-glacial deposit near Dinxperlo, province of Guelders, The Netherlands. *Mededelingen Werkgroep Tertiaire en Kwartaire Geologie* 15(2): 53-65.

Meijer, T., 1991. Molluscan investigations of ice-pushed Pleistocene deposits near Wageningen, The Netherlands. *Mededelingen Rijks Geologische Dienst* 46: 55-64.

Poorten, J.J. ter, 2003. *Habecardium tenuisulcatum* (Nyst, 1836) aangetroffen in Zeeland. *Spirula* 331: 38.

Sinnema-Bloemen, J., 1977. Erratische tertiaire mollusken uit het fluviatiele Kwartair van Nederland. *Mededelingen Werkgroep Tertiaire en Kwartaire Geologie* 14(4): 81-102.

Wesselingh, F.P. & P.W. Moerdijk (red.), 2010. De Fossiele schelpen van de Nederlandse kust. *NCB Naturalis, Leiden*. 332 p.

¹Gerhard C. Cadée. Kon. NIOZ. Postbus 59, 1790 AB Den Burg, e-mail: gerhard.cadee@nioz.nl

²Martin C. Cadée. Klimroos 35, 2317 GD Leiden, e-mail: mc.cadee@casema.nl